

ИЗЛАЗИ

четвртом и недељом

ЦЕНА

ЗА 1 МЕСЕЦ 1 ДИНАР
или 1 КРУНАПреглаату примају све
поште у Србији и
иностранству

ЗВЕЗДА

ПОРОДИЧНИ ЛИСТ

ПРЕТПЛАТУ ТРЕБА СЛАТИ :
Стеви М. Веселиновићу
проф. БилословијеНЕПЛАЋЕНА ПИСМА
НЕ ПРИМАЈУ СЕ

Рукописи не враћају се.

УРЕДНИШТВО СЕ НАЛАЗИ :
Кнежев Споменик бр. 9.

БРОЈ 15 ПР. ДИИ.

Уредник : Јанко М. Веселиновић

БРОЈ 15 ПР. ДИИ.

КРАЈ КОЛЕВКЕ

— † КОСТА АБРАШЕВИЋ —

Ти'о спавај, моје чедо драго,
Сном се крепи, материна снаго ;
Мајка ће ти крај колевке бити,
Успаванку — песмицу ти вिति.
Буји, паји !

Осмех благи на лицу ти сија,
Срећа, нада, тебе држи, нија,
Тебе штите материне груди,
Ти још незнаш шта су муке, труди.
Буји, паји !

Али чим, душо, већ коракнеш једном,
Наћи ћеш се у том свету бедном ;
Место смеја, место среће, миља,
Јад ће живот да ти благосиља.
Буји, паји !

И у борби животној ћеш и ти,
Док те траје, борити се, бити,
Патње, муке, невоље и беде
До гроба ће за тобом да следе.
Буји, паји !

Сунце још се помолило није,
Загушљива фабрика те скрије ;
Сунце зраке већ скупило своје,
Јоште раде снажне руке твоје.
Буји, паји !

Летње чари поред тебе мину,
Нећеш знати радост ни мину ;
Песма тица место да ти бруји,
Врзи точак слушаћеш где хуји.
Буји, паји !

Другоме ћеш градити палате,
А ни крова неће бити за те,
Другоме ћеш дати све што треба,
А сâм нећеш имат' кору хлеба.
Буји, паји !

Хај, у борби своје кратко доба
Проводићеш до самога гроба.
Нечујно си угледао света,
Нечујно те прима самрт клета.
Буји, паји !

Ал' док живиш, бори се очајно,
Постојано, поносно, истрајно,
Води борбу, не сустај, не клони,
Коју воде бедних милиони.
Буји, паји !

Нек' бораца за слободу чете
Воде тебе до циља, до мете ;
Друг уз друга, једна жеља, нада,
Под том силом непријатељ пада.
Буји, паји !

Барјак гордо прихвати и дижи,
Напред ступај, победи се ближи,
Уз победу нек' те крепи вера
У победу бедних пролетера.
Буји, паји !

А паднеш ли, згоди ли те тане,
На твом месту други ће да стане ...
Спавај, спавај, моје чедо мило,
Буди здраво, весело и чило.
Буји, паји !

Спавај, спавај, анђелчићу леши,
О нека те слатки санак крепи ;
Мајка ће ти крај колевке бити
Успаванку песмицу ти вिति.
Буји, паји !

ХАЈНРИХ (ХАРИ) ХАЈНЕ

— Б Е Т И Н С К И —

(наставак)

II

Главна карактеристика Хајнеова је љубав, сав живот његов проткан је љубављу. Он сам вели да га је несрећна љубав нагнала да пева, и његов биограф Роберт Прелс, вели, да је ту чаролију извршила једна мала девојка коју је он у својим „Путничким сликама“ изнео под именом Вероника¹⁾. Код њега су — вели Прелс — остале две страсти целог века му: љубав спрам жена и спрам француске револуције. Хајне се о томе изражава врло слободно: „библиотека и подруми винаки упропастише ме, а и љубав мучи ме. Ја волим медицејски Венус што стоји у библиотеци, и лепу куварницу дворског саветника Вауера“. И збиља, Хајне је волео једну келнерицу, али она у почетку није хтела да чује за њ; тек кад је сазнала да је он писац оних лепих песама, пружила му је усне за пољупце, и Хајне је доцније уверавао свога брата Макса: да му је тај мали хонорар више радости причинио, но сви звечећи златници његових издавача Хофмана и Кампеа.

Ону дивну песму: „Du bist wie eine Blume“ (Ти си као цвет) спевао је Хајне једној сиротој лепој девојци, Мирјама, која беше дошла у Берлин са својим оцем, који јој изненада умре, и она остаде сама самохрана, и њу угледа Хајне једнога вечера како у очајању јеца и крши руке пред посластичарницом, без оца, без средстава, а у туђем месту; и Хајне занесен њеном лепотом, преда је Варихагену и жени му Рахел, у чијој се кући тада скупљала књижевна и политичка омладина немачка. За своју романцу „Дона Клара“, пише Хајне 5. новембра 1823 г. Мозелу: „сва је сцена из мог сопственог живота, само што је зоолошка башта претворена у баште Акалда баронеса у Сенору, а ја сам у св. Ђорђа или бар у Апола. Али нигде — чини ми се — није себе могао Хајне боље обележити, до у овим речима (у „Путовању по Харцу“): „докле је год моје срце пуно љубави, а главе мојих ближњих пуне лудости, увек ћу имати материјала за писање“.

Хајне није никад оскудевао у љубави: љубав је била елемент његова живота, љубав му је могла изазвати и принцеза и келнерица, само ако су лепе. Он сам признаје, да у најлуђој младости никад није знао за жену ако није била лепа, јер је лепота телесно откровење божије; — или ако није била задахнута великом пасијом, која нас ослобађа од свију саможивих сићушних осећаја, жртвујући нам сва блага живота, па и сам живот

У писму Леваљу (11. априла 1835) пише он ово: „ружични таласи силовито шуме око мене, мој је мозак још непрестано онесвешћен од заношљивог мириса цветног. да нисам у стању да се са вама паметно забављам. Јесте ли читали Соломонову „песму над песмама?“ Прочитајте је још једном и ту ћете наћи све, што вам данас могу казати“. Три месеца доцније мако је одахнуо, јер већ мало хладније пише: „Сад је, хвала мојој несавладљивој снази духа, душа опет умирена, и ја живим весело и спокојно у замку једне лепе пријатељице²⁾ близу Сен-Жермена у милом кругу отмених лица“. Али та мирноћа за мало је трајала, јер је у скоро био опет жртва страсти и после неколико недеља пише Лаубе-у: како се наводи у замку најлепше, најблагородније и најдуховитије жене, али у њу није заљубљен; „ја сам проклет — пише он — да љубим само најниже и најбудаластије ... појмите ли како то мора мучити човека, који је врло поносит, и врло духовит“.

Па чак и на заходу свога живота Хајне је имао своју последњу љубав, то је била млада, једна интересантна, нешто проблематична жена, — *Камила Селден*, коју је Хајне звао *Муш* (Mouch, мува; то је био и натпис на њеном прстену). Нарочито су интересантна откровења о њој од *А. Мајснера*, који прича да се први пут са њом познао на путу од Хавра до Париза 1847 г. Били су обоје сами у купеу, однос између њих био је убрзо поверљив, и она му је на раставку за успомену дала један прстенчић, али му име и стан свој није хтела да каже; рекла му је нек је зове Марго. И дуго после тога није о њој ништа чуо, нити је видео; тек 1849 г. посети га једна дама, то је била Марго, и ма да је сваки дан к њему долазила, ипак му није хтела да каже своје право име и стан. Идуће, 1850 године Мајснер је био у Лондону, и, какво изненађење, кад је видео г њу Марго у елегантној екипажи, са једном старом господом, где одоше у једну јувелирску радњу; на Мајснеров поздрав она му је одговорила: да се упознао. Шест година доцније пошто је Хајне умро, добије Мајснер писмо, где га она позива да одмах дође у Париз; кад је дошао и са њом се видео, она му се представила не као Марго, и не као Камила Селден, већ као Елиза де К... — Ето то је сва историја њена како, нам казује Мајснер. Свакако она је била склона за љубавне авантуре, прави женски пустилов, досетљива, и доста искусна млада дама, која је хтела да буде интересантна и о којој болесни Хајне пева:

„Ти си била цвет драго дете,
Познао сам те по пољупцима твојим,
Јер тако њежне нису усне цветне
Тако не пале сузе цветне“.

Па како јој тепа са своје болесничке постеле; један пут пише „својој бесној пријатељици“: „ја

¹⁾ Веле да је Хајне још као детан у школи на испиту, декламујући Шилеровог „Гњурца“, усред декламације застао, смотрив међу слушаоцима једну златокосу девојку, и пао је онесвешћен.

²⁾ То је била по свој прилици позната принцеза Belgiojoso због које је и писао пре три месеца горње ретке, па је њу после извесно заменила каква куварница или бар — собарица!

сам мртавац, који је жељан најватренијих уживања што их живот пружа. То је ужасно!“

Али поред свега тога, не треба мислити да је Хајне заборавио, или да није волео своју жену; на против, волео ју је више но ма коју другу, болан и у највећим мукама, он је само о њој мислио, терао ју је да се шета да иде у позорнице, на концерте, осмејивао се на њу, и тепао јој. У осталом оно што је он осећао спрема „Муш“, то и није била љубав, то је било само разонођење болесна човека са својим пријатељем, иначе се не да објаснити, што је он назива „најслабом, најфинијом“, „најљубазнијом“, „најдивнијом“, „најљубазнијим срцем“; а себе назива да је њен „најлуђи“, „најнежнији“, „љубим ратес де Мочес“ (шапе мувине). — Твој бедни пријатељ Набукадоносор II ја сам наине исто тако луд као краљ Вавилонски, и једем само сецкан купусе коју храну моја куварица зове спапаћ. — „Љубим вас са нежношћу умирућег, и тим нежније но други на земљи“. — Највећа невоља, твоје је име Хајрих Хајне“. Навешћу само неколико реченица његове љубазности спрема ње: „Или не треба да се обазирем на ваш прстен, на коме је био натпис „Муш“, па да вас зовем по мирису вашег писма? И у том случају морао бих вас звати „најдивнија мошус мачко“. — „Моја добра, дражесна, дивна мушица, дођи и зазуј ми око носа са твојим малим крилима. Знам једну песму од Менделсона, са рефреном: „дођи одмах“. И ова мелодија „дођи одмах“ непрестано ми звони у глави. Љубим обе миле шапце, не од једном но једну за другом“. — „Веома чезнем да те поново видим, последњи цвете моје суморне јесени, луда љубави“.

(НАСТАВИТЕ СЕ)

ГДЕ ПОМОРАНЦЕ ЗРУ

од
Н. А. Љејвина

(НАСТАВАК)

LXIX

У врту гостионице „Плаво Гротло“ искупише се путници с брода. На парабродском чуну довезе се и капетан пароброда, један Талијанац у годинама; он је носио блузу закопчану до грла и капу плаву са златним ширитом. Седе за сто и намах окупи јести острице, које му на великом тањиру донесе момак. Контролор је доручковао са својим земљацима. У току доручка он је успео, да по тури Глафири још два низа корала, кутију од корњачине коре и три чешљића.

Доручак би обилато заливен. Боце са густим, црним капријским вином, и Асти не силазише са

стола. Време беше прекрасно. Сунце је сијало и и пекло са плавога неба. Музика не престајаше за све време доручковања. Три развијена, брадата, плећата музиканта удараше у мандолине и певаше у терцету веселе талијанске песме. Туристи, поднакитивши се вином бацише им у капе богате награде у сребрним монетама. Доле, под стеном, стојаху три четири кочијаша а крај њих и неколико људи, који гласним узвизима нудише туристима своје магарце да на њима обиђу острво. Ту подскакиваше и боса исцепана деца и тражише од путника на макароне. Туристе им бацаху са стене новац и задовољаваху се борбом, што је се око ситна новца водила међу децом. Неки дебели туриста, по свој прилици Немац, забављао се тим, што је бацао бакарне монете од 10 сантима деци право у лице

— Ваља се прошетати на магарцима, рече Глафира. — А не би требало отићи са Каприја не прошетавши се на ослу.

— Изволите, изволите, вели контролор. — Ја ћу вам одмах препоручити најбољег вођа и осла. А ми ћемо овде поседити. За пола часа обићићете сав град.

— Не, не. Не идем ја сама. Него, ако ћемо ићи — да идемо сви.

— Ја не марим да идем, Глаша! И то још на магарцима! Нека иду до врага рече Николај Ивановић.

— А зар је боље прилепити се уз боце и тако седети?

— Хајдемо, госпођо. Ево, ја ћу с вама, одазва се Коњурин. — Само, ви већ извините за боцу, ја боцу морам собом понети, јер без поткрепљења човек би могао на ослу и малаксати.

— Којешта. И онако сте већ готови.

— Ја? Зар могу ја бити пијан? Не, то је немогућно. Него хајдемо одавде; овде ветар бије, промаја је.

Коњурин пође и посрну. То опази Глафира Семјоновна.

— Ах, Иване Кондратићу! Ви се љубате! рече она.

— Да, спотакнух се мало; тек, на ослу ћу моћи седети. Ја сам тврд кад седим. Само нека се магарац не спотакне. Комензи, мадам, рече Коњурин и понуди јој руку.

— Не, не. Ја ћу сама. А ви можете с боцом испод руке.

Спустише се са стене доле. Пратио их је контролор. Николај Ивановић је гледао озго како силазе. Контролор најми Глафири спроводника и овај намести руке у прегршт и брбљаше нешто талијански, изкезивши зубе. Она није разумела што ће.

— Станите му ногом на руке, да вас подигне на осла, рече контролор.

— Тако?! Кажите му само да ме не хвата за ноге. Бојим се голицања.

www.unilib.rs - Смотрено, Глаша, смотрено! виче Николај озго из баште.

— Ај, ај, ај! узвикну Глафира, али спроводник је већ посади у седло.

Коњурина једва подигоше и посадише на осла. Он је вукао боцу и није знао где да је здене.

— Та, подајте боцу спроводнику. Он ће је понети за вама, говорио му је контролор.

— Бојим се полокаће ми вино путем?.. На! Пази да не испијеш несрећо једна! Главу ћу ти откинути!

Спроводник узне боцу и викну на магарце. Магарци покаскаше ситним касом.

— Лакше, лакше! виче Глаша.

А Коњурин подвикнује:

— Ој! Да ли супруга моја осећа тамо у Петрограду, да муж њен, Иван Кондратић, јаше на ослу?!

Кроз четврт сата они се вратише. Глафира излете на терасу запурена и љутита.

— Немогућно је ићи! Коњурин је пијан, па се трипут свалио са осла! окупи она говорити.

Коњурин је ишао позади. Грло му беше украшено низом корала, које је успут купио.

— Готов сам; трипут сам се с магарца свалио! брљао је он прерђући. — Али кривица није до мене, већ до магарца.

Брод је одлазио у три и по часа, а до одласка је било нешто више од сахата. Капетан, подмиривши се јелом, пије каву с коњаком и подзриво гледа на Везув, који се у даљини дими. Над Везувом се видео велики облак и он је поступно растао. Он дозва контролора, показа му облак и нешто рече. Контролор се поклати, подигнувши капу у вис, па притрча Ивановима и рече:

— Извините, ја морам на брод. Капетан се боји да не наиђе шквал, па ме шаље да извршим неке наредбе.

— Шквал? А шта је то? пита Глафира.

— Да не буде ветра, буре. Видите ли облак над Везувом? Оно је сумњива ствар

Глафира Семјоновна претрну.

— Зар може бити буре? брзо упита она.

— Било или не било буре, није повољно. Али, ви се не бојте! Можда ће бити без тога.

И он се рукова са свима и отрча на брод. А облак над Везувом све расте и заклања сунце. Плава вода потавне. Капетана нестане. Дуну ветар.

— Никола Иванићу, како би било да ноћимо овде у гостионици? пита мужа Глафира Семјоновна ..

— Таман! Да пркнеш од досаде. Сем тога ми смо узели билет да идемо у позориште Сан Карло. Не, не, да идемо!

— А бура? Ја се бојим буре.

— А нисам ли ти ја говорио да нисмо требали ићи овамо? И шта има на овоме Капри тако особито? Плави Грот, — то је све.

— И то вам је мало? А што сам ја у граду тако јевтино купила ове ствари? А ова грана е поморанцама?

— А мало си се и на магарцима промувала, рече, заплећући језиком, Коњурин.

— Е, већ што се тога тиче, ви ћутите. Све сте ми задовољство покварили! дрекну на њ Глафира Семјоновна.

— Нисам то ја, драга моја, него магарац.

Над острвом Капри навлаче се облаци. Кропи ретка киша. Иванови и Коњурин исплатише трошак, па похиташе на брод.

— Господе! Избави! Ужасно се бојим те буре, шаптала је Глафира.

Сиђоше пристаништу. Пароброд пишти. Путници журно седају на чамце и иду броду. На пристаништу Коњурин купи неколико поморанџиних грана с плодовима, и намести их у чун и седијаше ту као у врту од поморанџа. Низ корала висео му је о врату, низ леђа и о дугмадима на капуту. И капа му беше омотана коралима.

— Што се ви градите будалом? Што сте повешали те корале? Каква је то маскарада? Скините то! виче Глафира на Коњурина.

— Па, ово су месни продукти. И ја их носим прасицима својим у Петроград, одговори он

Чун се јако колебао. Николај Ивановић седи и уједа се за усне.

— Није требало ићи на Капри, ономе, који се на води плаши, говорио је он.

Киша учеста и док они дођоше до брода, киша лије као из кабла. Ветар све јаче дува. Глафира Семјоновна попе се на брод сва бледа, усне јој се тресу, но она шапуташе и даље.

— Господе, Боже! Ја шта ли ће бити ако бура почне!..

На броду је и Енглеz у шотландском оделу. Он свима показује свој барометар и тајанствено маше главом

(Наставиће се)

ПРОКАЖЕНИ

— XAVIER DE MAISTRE —

(СВРШЕТАК)

У таквом сам стању био, кад сам истога дана око сунчевога заласка дошао овде и сео на тај камен, на коме сте ви сад. Тако сам ту неко време размишљао о својој несретној судбини, док се тако код оне две бразде, које завршују живу ограду,

не појавише двоје младих, који се скоро узеше. Они су ишли стазом преко ливада и прођоше поред мене. Милина, коју проузрокује извесна срећа, огледаше се на њиховим лепим лицима. Иђаху полако, и држаху се за руке. На једанпут застадоше. Млада жена наслони главу на груди свога мужа, који је страсно загрли. Осетих, како ми се срце стеже. И да ли да признам, први пут уђе завист у моје срце. Никада слика среће није ми се представила са таквом јачином. Пратио сам их очима до краја ливаде. Једва сам их видео, кад зачух веселе узвике. То беше цела њихова породица, која је изашла у сусрет. Старци, жене и деца их опколише. Чуо сам узвике радости; кроз грање видео сам отворене боје њихова одела, и цела ми је група изгледала као огрнута облаком среће. Нисам могао да поднесем ту слику. Толике муке уђоше у моје срце. Окретох поглед од њих и одјурих у моју ћелију. Боже, како ми је изгледала пуста, мрачна, страшна. „Дакле, овај ми је стан,“ говорио сам, „одређен за увек, овде треба да дочекам крај свога живота. Бог је просио срећу. Он ју је богато даровао свима, који дишу, а ја сам без помоћи, без пријатеља, без друга... Каква ужасна судбина!“

Пун тих тужних мисли заборавио сам, да има један утешитељ; заборавио сам и себе самога. „Зашто ми је дат вид“, питао сам се, „зашто је природа само спрам мене неправедна и маћеха?“ Сличан детету, искљученом из наследства, имао сам пред очима богату баштину целе човечанске породице, а небо, тврдица мени украти мој део. „Не, не“, узвикнуо сам у наступу беснила, „за тебе нема среће на земљи. Умри, умри, несрећниче. Доста си каљао земљу твојим присуством, нека те живого прогута и да не остави никаква трага од твога одвратног живота.“

Решио сам се, да запалим своју кућу и да изгорем заједно са свим стварима, које би ме подсећале. Раздражен, бесан, изиђем у поље; лутао сам неко време по мраку око мога стана, невољни крици отимаху ми се из притешњених груди и самог себе сам се страшио у ноћној тишини. Вратим се у собу пун беса. „Тешко теби, прокажени, тешко теби“, викао сам. И као да је све хтело да увећа моју несрећу. Ја чух из средине развалина замка Брамафана, како понавља неко „тешко теби“. Зауставим се, обузет ужасом, на вратима од куле, а слаби одјек из планина дуго понављаше: „тешко теби“.

Узнем једну лампу, решен да запалим кућу, и сиђох у доњу собу, носећи пруће од лозе и суве гранчице. То је била соба, у којој је моја сестра становала и ја нисам у њу ушао, од како је она умрла; њена наслоњача стајала је исто онако, како сам је ја последњи пут оставио. Осетио сам језу од страха угледавши њен вео и неколико парчета одела растурена по соби; њене последње речи се обновише у мојим мислима: „Ја те нећу напустити, кад умрем“, говораше она. „Сети се, да сам ја увек код тебе, кад патим.“

Остављајући лампу на сто, опазим узицу од њенога крета, који је носила око врата и који је сама оставила између два листа њене библије. Кад сам то угледао, устукнуо сам од некога светог страха. Дубина провалије, у коју сам хтео да скочим, наједанпут ми изађе пред очи; дршћући приближим се светој књизи. „Ево, ево,“ кликнух, „помоћ, коју ми је она оставила.“ И како сам извукао крет из књиге, нађох једно затворено писмо, које ми је моја сестра оставила. Сузе, које ми је бол дотле задржавао, потекоше потоком. Сви моји ладни планови изгубише се у тренутку. Дуго сам притискивао на срце то драгоцено писмо, пре него што сам могао да га читам. Бацих се на колена, да измолим милост божанску. Тада отворим писмо и плачући читам ове речи, које ће ми вечито остати урезане у срцу:

„Брате, ја ћу те скоро оставити, али не напустити. Са неба, камо се надам отићи, пазићу на тебе; молићу бога; да ти да снаге, да сносиш живот са резигнацијом, док му се не допадне, да нас сједини у другом свету. Тада ћу моћи да ти посведочим сву моју љубав. Ништа ме неће задржавати да ти приђем. Ништа нас неће моћи раздвојити. Остављам ти крстић, који сам носила целога живота. Он ме је често утешио, а мојим сузама једини сведок био. Сети се кад год га видиш, да моја последња жеља беше да живим и умрем као прави хришћанин.“ Ово драго писмо ме неће никад оставити. Понећу га у гроб самном. Оно ће ми отворити небесна врата, која ми у мало мој злочин није за увек затворио. Кад сам свршио читање, осетио сам се немоћан изнурен од свега што сам био претрпео. Видео сам, како ми се спустио облак на очи и неко време изгубио сам сећање и на моје муке и на живот.

Кад сам се повратио, била је увелико ноћ. Што су ми се више мисли разбирале, све сам више осећао неки необјашњив бескрајан мир. Све, што се синоћ десило, изгледало ми је као сан. Први мој покрет био је управљен небу, да му благодарим што ми је спречио, да учиним велико зло. Никад небесни свод није ми тако изгледао ведар и леп као онда. Једна звезда блисташе пред мојим прозором. Посматрао сам је дуго са неким задовољством и благодарих Богу, што ми је дао то задовољство да је гледам; осећао сам тајанствену утеху, да је ипак један зрак њен досуђен и бедној ћелији Прокаженога.

Попнем се у своју собу умирен. Остатак ноћи сам провео читајући књигу Јовову и свето одушевљење, које ми је ушло у душу, угушило је оне црне мисли што су овладале њом. Никад нисам имзо тако ужасне тренутке, док ми је сестра била жива. Доста је било да знам да је поред мене, па да будем миран и сама мисао на њену љубав била је довољна, да ме утеши и да ми да храбрости. Милостиви странче, нека вас бог сачува, да икад живите сами. Моја сестра, мој друг, није више ту, али небо ће ми дати снаге да храбро сносим живот. Надам се, јер га молим искрено, од свег срца

Официр: Колико је година имала ваша сестра, кад је умрла?

Прокажени: Тек двадесет и пет. Али муке су је начиниле, да изгледаше много старија. И поред болести, која јој је одузимала и кварила црте она је ипак била лепа. Само страшна бледоћа јој је смањивала лепоту. Изгледала је као жива смрт и морао сам задрхтати кад је видим.

Официр: Ви сте је врло младу изгубили?

Прокажени: Њен слаби састав није могао толике муке да поднесе. Од неког времена ја сам приметио, да јој је смрт неизбежна. А судба јој је била тако жалосна, да сам морао и ја да је желим. Кад сам видео, како свакога дана ишчежава и нестаје, осећао сам неку злосрећну радост, што се приближује крај њеним мукама. Месец дана слабост јој се све више повећавала. Честе несвестице претиле су животу са часа на час. Једно вече у почетку августа, видео сам је тако слабу, да је нисам хтео оставити. Била је у својој наслончасти, јер није могла да лежи у кревету од неколико дана. Сео сам поред ње у мраку и последњи пут сам се разговарао с њом. Нисам могао да задржим сузе; неки зао предосећај ме је узнемиривао. „Зашто плачеш? Зашто се толико жалостиш? Ја те не напуштам, бићу увек код тебе, кад ти је тешко.“ Неколико тренутака доцније замолила ме је, да је изнесем из куле, да се моли Богу у маленом шумарку, тамо, где је она највећи део лета радо проводила. „Хоћу да умрем“, говорила ми је, гледајући у небо. Ја ипак нисам мислио да јој је крај тако близу. Узех у наручје, да је носим. „Придржавај ме само, можда ћу имати још снаге да идем.“ Одвео сам је тако подало, направио сам јој јастук од сувога лишћа, које је она сама покупила. Покрио сам је велом да јој неби шкодила ноћна влага, и сео сам поред ње; али она је желела да буде сама у њеним последњим тренутцима. И ја сам се уклонио, не губећи је из вида. Видео сам, како се вео диже с времена на време, и њене беле руке подигнуте к небу. Приближио сам се шумарку и она ми заиска воде. Донесем јој. Оквасила је усне, али није могла да пије. „Осећам да ми је крај“, рече не крећући главу. „Моја жеђ ће бити скоро за навек угашена. Придржи ме, брате, помози сестри да пређе тај жељени али ужасан пролаз, држи ме и прочитај последњу самртну молитву.“

То су биле последње речи, које ми је упутила. Наслонио сам њену главу на моје груди и прочитао последњу молитву: „Иди у вечност, драга сестро, опрости се живота, остави мени твоје смртне остатке.“ Три часа сам је држао тако у последњој борби природе. Најпосле издану тихо и душа јој одлете без муке са земље.

Прокажени при завршетку приче покри лице рукама, а бол одузе глас путнику. После једнога тренутка ћутања Прокажени се подиже. „Странче, рече он, кад вас туга или очајање обузме, сетите се усамљенога града Аосте; ви ту нисте учинили једну посету без користи.“

Они пођоше заједно баштеним вратима. Кад је официр био на изласку, обуче рукавицу на десну руку: „Ви нисте никад ницију руку стегли“, рече он прокаженом, „учините мени ту доброту, да стегнете моју. То је рука пријатеља, који се живо за вас интересује.“ Прокажени устукну неколико корачаји са страхом, дигнувши руке и очи к небу. „Боже доброте“, узвикну он, „обдари твојим благословом овога милостивог човека.“

„Учините ми онда другу доброту“, одговори путник. „Ја путујем и ми се нећемо може бити дуго видети. Можемо ли бар са нужним предохранама да се по који пут дописујемо. То вас може разгалити, а мени би учинили велико задовољство.“ Прокажени размишљаше неко време. „Зашто“, рече он најпосле, „да правим себи илузије? Ја не треба да имам другог друштва до себе и другог пријатеља до Бога. Ми ћемо се видети код њега. Збогом, великодушни странче, будите срећни. Збогом за навек.“ Путник изађе, а Прокажени затвори врата за њим и закључа их.

Рука.

МОДЕРНА ЖЕНА

— КРИТИЧКА СТУДИЈА —

Frailty thy name is woman!
„Слабости, име ти је жена.“
Шекспир, Хамлет. 1. 2.

(СВРШЕТАК)

Жалимо из свег срца жртве, али ко помисли на оне жртве, које неопажено, не дајући од себе јава, сваког дана падну у борби за опстанком? Стварност се врло разликује од слике, коју човечија машта себи о њој ствара, с тога би требало да жене воде озбиљнији рачун и да добро размисле о тој својој борби против стварности, против природе, — а то би био крај Женског Питања.

Али и мушки су у многоме криви том женском незадовољству. Они у први мах ни од које женске тражбине не виде опасност, те попуштају све дотле, док жене свој рад не преведу преко првих тешкоћа: онда се одједном мушкима отварају очи, те спазе своју погрешку и похитају на врат на нос да је поправе. А то не ваља. Требало је одмах у почетку спречавати, а не у средини или при крају. На западу падоше, да наведем само један пример, у погрешку, у коју ми из хуманих разлога не смемо никако упасти: они дозвољавају женским да сврше гимназије и универзитете као и остали редовни ђаци, па тек онда, кад оне с огромним трудом сврше своје студије, забрањују им практицирање. То је нечовечно и у првом реду погодно, да изазове крајње огорчење код позваних, јер је заиста право, да сваки бере плод свога труда. Тада је већ доцкан разматрање тога питања и конгресно решење: девојка

је своје најбоље и најлепше године провела за клубом, о вођењу куће нема, наравно, ни појма, остарела је за удају, утрошила је грдан новац око студирања, а већ и да не говоримо о штети по здравље, коју јој наноси прекомерни рад!

Шта се може очекивати друго од те девојке, но да она свима својим силама почне тражити своје право — те пређе на пут који води грдним заплетима и незадовољству. А у скоро добија она присталице, те се, наравно, одмах образују две странке, које не стоје на једнаким правним основама. У такве погрешке не смемо и ми упасти; искуство код других народа нека нам буде учитељ.

Женско је Питање постало опасна бољка на телу човечанства XIX века. Сви лекови, који су покушавани, да се она истреби, показали су се као недовољни, јер она све већма шири као каква зараза, своје границе, и данас још нико не може пресудити, докле ће у свом развијању отићи та бољка и какав ће резултат дати.

Неуспех у лечењу лежи, по нашем мишљењу, поглавито у томе, што су се најпозванији лекари приближавали томе питању с рукавицама на рукама и осмехом на уснама. Али, опасност је данас већ тако велика, духови су њоме толико окужени, да је заиста крајње време, да се напрегну све силе, не би ли се једном то акутно питање скинуло човечанству с врата. Морамо бити спремни за озбиљан отпор, пардон, за угушење и најслабије клице — ради обеју страна, и мушких и женских.

Треба бити искрен и осворено рећи лепом полу истину у очи; не треба штетити никога, јер се иначе још за дуго нећемо приближити истини, а ко воли истину следоваће нам радо. У данашњем друштву, и при данашњем друштвеном уређењу и животу нису галантерије више за препоруку; оне, пак, постају убитачне, ако нас стану руководити, јер ће нас ускоро наша рођена немарност довести до очајања, па нећемо знати на коју страну да се окренемо. Ко радо поравњује друм туђој сујети саучесник је и овога зла, које је на најбољем путу да разори многи дом и уништи много заслужени мир и срећу.

С поносом и признањем морамо рећи, да су се наше жене до данас чврсто одупрле оној струји, која са Запада тако силно напада; али то не треба да нас уздржава од спремања мера, које би победоносно стале на пут упаду тих погрешних навора и међу наше честите домаћице. Ми полазимо са хигијенског гледишта, да је онај најбољи лекар, који болест зна спречити, док се још није почела развијати; а озбиљна опомена свакад је добро дошла.

То је питање данас постало мода, спорт, а пошто знамо како се мода у нас одомаћује, сматрали смо за своју дужност, да што објективније пишемо. Нека нам се не замери што нисмо приступали с рукавицама на рукама, јер ми све ово не бележимо из мржње, но баш напротив, из ве-

лике љубави. Онога, кога волимо, смемо и морамо упозорити на опасност која му прети, а развијањем Женског Питања угрожена је срећа, па и живот, не само многих мушких, већ — и то поглавито — и женских. Ради њих смо и сели да напишемо овај чланак.

Ове редове упућујемо нарочито мајкама, молећи их, да са своје стране чине све што је могуће, да тај западни отров не продре и у душе милих кћери. Данас постоји Женско Питање, с тога треба и ви, очеви, да се побринете, да деца и унуди ваши не морају водити бригу о „мушком“ питању! Не затварајмо сами себи пут у будућност.

јула 1898 године

Минхен.

П. В. Мијатовић.

ДРУШТВЕНА ХРОНИКА

Једна опасност.

„Народе снаго моја!
Ја сам у туђем свету чезнуо за народом мојим, а ви сте у својој сопственој земљи туђе сироте били.“
Милош Велики у својој прокламацији 1859 г. ступајући поново на престо.

Сутра је збор акционара „Српског Бродарског Друштва“. Пред тим збором стоји сад само *једно* али животно питање: хоће ли остати стара или ће се избрати нова Управа? То је главно. Оно овога пута нема обичан, баналан значај; оно је дакле за саму егзистенцију Друштва право Хамлетово питање: *бити или не бити*. Ако остане стара Управа значи: да збор, да власник друштва, да Србија хоће да „Бродарско Друштво“ продужи свој досадањи рад онако, како га је до сад водило; ако остане стара Управа значи: да српски народ одобрава држање, што га је ово Друштво заузело већ од дужег времена према онима који мрзе, гоне и хоће да сатру све оно што је српско. Држање, што га је Управа друштвена у последње доба заузела заслужује сваку похвалу, а колико је оно одговорило осећајима целе земље потврђују ови једнодушни одзиви и поздравни из целе земље. Ретко је кад искрело једно питање у коме су сви делови и сви елементи у Србији били потпуно сагласни. У овој циничкој борби што је „Дунавско Паробродско Друштво“ повело против нашег Друштва, цела је Србија била јединогласно стала уз *наше* Друштво. Ниједан се дисхармоничан глас у том одобравању није чуо, а Бог сам зна, да ли у Србији има *крештећих* гласова! Што се мене тиче, ја само толико могу рећи: да је брод „Српског Бродарског Друштва“ једино место где сам се ја случајно могао наћи чак и са г. Крунославом Јовићем и онима, који су *уз нас*.

Кад је, дакле, толика једнодушност била у одобравању таквог поступања, шта то значи? Да су акционари били задовољни са *садашњом* Управом. А кад су задовољни њоме онда је непојмљиво изјављивати јој *неповерење*, мењати је и на њено место узимати другу, која би се састојала из *са свим другим људи*, којима би да-

наше земљиште било врло клизовито и опасно; који би били са свим нови и непознати у пословима; који се не би у први мах умели наћи у сред ове борбе, баш у тренутку кад су је Аустријанци дотерали у највећи јек.

Кад, дакле, тако стоји ствар онда се Управа *не сме бар ове године* мењати. Данас је, на несрећу, патриотизам у Србији сведен на своју најмању меру: *на њој интерес*. Па бар то да умемо да очувамо! А не може бити никакве сумње: да је у чисто српском интересу, моралном и материјалном, да наше Друштво изађе с победом из ове борбе, што му је аустријско друштво натурило. А кад не може о томе бити сумње ни речи, онда сваки онај који друкчије ради, нити је Србин, нити води ма каква рачуна о свему оном што је српско. Ствар је и сувише јасна да се даје маскирати ма каквим изговорима или каквим „патриотским“ побудама. Питање данас стоји јасно отворено, *не пред акционарима*, за које се зна како мисле и како би гласали, него пред оним *људима, који ће доћи да са позајмљеним или натуреним акцијама гласају*: хоће ли они да угуше ову, до данас једину, која је потпуно успела, културну установу у Србији, без икаквог разлога и интереса — онда нека *мењају* Управу. Ако то неће и не желе: онда нека *одрже* досадању Управу.

И нека знају ти људи: да они овим актом неће показати само свој патриотизам, него ће свим оностраним Србима, (који су упрли своје погледе данас у Србију и са зебњом пазе: како ће се Србија у овом питању понашати) па чак и целој Европи дати најбоље сведочанство о *патриотизму Србиновом*. Зло ће бити ако се нађе ма *десет Срба*, који ће тако отворено бити против *српског интереса*. Нека смо после тога сви ми овамо по Србији „добре патриоте“ и т. д. не помаже, кад се утврди факт, грозан факт: да је Србија родила ма и десет синова, који су могли стати отворено и без зазора против Ње и Њених интереса! Јер нема *земље* у Европи, где би се тај појав дао поновити. Да ли би се нашло десет Француза, десет Енглеза, десет Руса, десет Немаца или Талијана, који би смели, на очиглед целој земљи и целој *нацији* (не само народу у Србији) ударити на интерес своје земље!

И што још отежава положај тих људи (ако их по несрећи буде) то је што се од њих не тражи никакво решење за борбу, никакво предузеће, никакав позитиван акт, него *само и једино*, да бар одбране оно што су други на корист целом Српству стекли.

Али ја се уздам у Бога, да до таквог срамног позорја у Србији неће доћи; уздам се у стару срећу Србинову, која и ако је мало спора увек је верна, да она неће допустити да „ми постанемо у својој сопственој земљи туђа сирочад!“ Тајно је гласање, па ће Срби умети показати да су бар онолико опасни колико она животиња, о којој је Волтер рекао:

Cet animal est tres méchant*)

Quand on l'attaque, il se défend!

Spectator.

*) Ова је зверка врло накосна, па кад је ко нападне она се брани!

БЕЛЕШКЕ

ИЗ КЊИЖЕВНОСТИ И УМЕТНОСТИ

Паја Јовановић. — Не прође никад година дана а да се Пајино име не обнови новим сјајем. До сада ни један Србин није био тако срећан у свом раду да му свако ново дело доведе нову славу и нова одличја. Протекле године је Паја Јовановић својом сликом „Борба Петаова“ однео победу и добио државну златну медаљу, а ове године добио је „Рајхелову“ награду од 1600 фор. То је највећа награда што је уметник може у Аустрији добити. Награђена слика зове се „Furor Teutonicus“, и у скоро ћемо имати прилике да је видимо репродуковану у фотографији брата Пајиног Милана Јовановића.

После ове награде Паја постаје најозбиљнији кандидат за професора Академије Уметности у Бечу, а то је опет највећи положај што га уметност у Аустрији може достићи.

Нека је њему хвала и слава, а нама Србима дика!

*

Уредништво је добило ове књиге на приказ:

„Границе судске власти“ *поводом једне неправилне практике код нас, с погледом на страног законодавство*, од Живојина М. Перића в. проф. В. Школе. Ма да ова књига расправља са свим стручна правничка питања, у што се „Звезда“ према своме програму не упушта, ипак ми ову књигу препоручујемо, као једно исприно дело са веома правилним правничким назорима. Ова је расправа прештампана из „Бранича“. Цена 2 дин.

*

Најлепши пар, али не *људи* него „*цицела*“, тако се зове ова „сличица из занатлиског живота“ што ју је написао Мих. Сретеновић. Цена 0-20 дин. Ако је и јефтина бар и не ваља. Издање „Струч. Обућ. Друштва“. Ова је „сличица“ прочитана на забави „Обућарског Друштва“ и нисац је поклатио томе друштву да је ово распрода у корист своје касе. То је једино због чега заслужује препоруку. Иначе је без икакве оригиналности и без и једног лепог места. Од почетка до краја налази се оно идиљско причање о занатлиском животу, што је до сада већ неколико пута преживљавано, а које ни мало не личи на мучан и неуредан живот што га ови као и остали радници у Србији проводе. Требао би неко да се озбиљније позабави о овом предмету.

Sp.

Београђанима.

„Звезда“ излази двапут недељно: четвртом и недељом. Ко жели бити претплатник нека изволи доћи у редакцију и претплати се. Претплата месечна стаје само један динар. Код продаваца нема претплате, код њих се само може добити на број, а сваки број стаје 15 пара динарских. Ко хоће да га сматрамо за претплатника мора положити претплату напред, јер вересије нема.

Администрација „ЗВЕЗДЕ“.

Кнежев Споменик бр. 9.

Садржај: „Крај колеџа“ (весма). — „Хајриџ Хајме“ (наставак). — „Где поморанце зрју“ (наставак). — „Проказени“ (свршетак). — „Модерна жена“ (свршетак). — „Друштвена хроника.“ — „Белешке из књижевности и уметности“.

Власник: Ст. М. Веселиновић. — Парца Радикална Штампарија — Уред.: Ј. М. Веселиновић